

КОРОЛЬ ЛІР — ЯК

до іншої — все вагомішим в філософському світостворенні. Всім відомий вислів про те, що «старе, мов мале» і тому зрозумілий той процес, коли актор трансформує образ від муготності, владності, мудрості, щирості, наївності до самознищення. Скривджена, просякнута сльозами і горем стара людина, як і дитина, завжди виступає особливим доказом незавершеності людської природи.

Актор Жан Мельников розпочинає знайомити глядача із своїм Ліром з першої фази спектаклю, коли його герой ще за лаштунками. Сценічний простір синтезовано нібито різними історико-географічними кодовими знаками. На передньому плані стоять макети скіфських баб, які начебто прийшли від музею Яворницького, а задня завіса ототожнює собою умовний замок короля Ліра, оповитий туманом, як і диск сонця, червоного та холодного... Звучать фанфари, радісні вигукі, і король Лір із своїм почтом йде крізь глядацьку залу на сцену... Там на нього чекають три Дочки, гості, два Зяті...

Вільям Шекспір написав п'єсу «Король Лір», напевне, на замовлення англійської королеви Єлизавети I. Ця історична особа уславилася тим, що 1578 р. стратила шотландську королеву Марію Стюарт, син якої Яків VI став по смерті Єлизавети I королем Великобританії. Вона складалася на той час з трьох держав: Англії, Шотландії, Ірландії. Образ герцога Албанського, чоловіка Стар-

шої дочки Ліра, Шекспір написав, мабуть, саме з Якова VI — адже у фіналі п'єси він віддає герцогу владу над державою Ліра крізь послідовну загибель діючих персоналій. Яків VI отримав корону з тих самих причин...

А розпочинається все з того, що король Лір оголошує про своє бажання одарити Дочок землями і владою. І розвиток послідовних подій спостерігає Блазень, в якого перевтілюється сам драматург, тобто Шекспір. Він виступає коментатором подій, вірним другом короля.

Актор Жан Мельников абсолютного вірогідний у складній пластиці образу Ліра, який проходить шлях від гонорової самовпевненої людини, від мудрого філософа до фізичної смерті — як наслідку душевної, опісля загибелі Корделії (Молодшої дочки).

А ланцюгова реакція диференціалу виникає з того, що старий Лір просить Дочок освідчитись йому в любові. Старша говорить так солодко, так натхненно, що очі короля блищать від сліз, начебто холодне намальоване сонце синупло їм під вії жовті діаманти справжнього тепла. Середня висловлює жаль з приводу того, що слова від її серця вже пролунали і їй важко підібрати більш вагомий свій своїх почуттів... Молодша ж говорить про те, що любов до батька не може затьмарити любові до мужа, бо це абсолютно різні речі. Вона любить Ліра як закладено Дочці любити Батька... От і все...

Розвитком диференційованої дії завжди є початкова математична комбінація, котра при додаткових «а, якщо...» зазнає нових якісних показників...

З цих міркувань авторка висловлює щиру подяку Андрію Тулянцеву, який написав книгу «Жан Мельников», за те, що він зробив чудовий мистецтвознавчий розтин вистави «Король Лір» на сцені Дніпропетровського російського театру імені М. Горького — від початкових кроків (1998) до моменту найвищої оцінки, до вистави «Трагедія для короля».

Таким чином, коли 5 жовтня 2002 р. авторка вперше (для себе) дивилася спектакль «Трагедія для короля» — вона була вражена несподіваним малюнком ролі Ліра, який ставав — від однієї дії

ОСОБЛИВА СИЛА ГОЛОСУ

Восени соліст Національної опери України Микола Шопша — один із найкращих з плеяди сучасних басів світу, відзначив дві дати — 30-річчя творчої діяльності та 55 років від дня народження. Його голос захоплює силою і могутністю, досконалою вокальною майстерністю, винятково красивою тембральною палітрою, а сценічна майстерність ставить його ще й в рівень з кращими драматичними акторами. Кожна вистава за участю Миколи Шопши при-

носить глядачам не тільки справжню мистецьку насолоду, але й духовно збагачує, прилучає до непересічних скарбів музичної культури. Не був винятком і спектакль «Борис Годунов» М. Мусоргського, що відбувся на честь майстра, де Микола Сергійович співав царя Бориса.

Сценічні образи, а їх у репертуарі співака понад тридцять, він створює соковитими, динамічними вокально-сценічними барвами, надаючи кожному гли-

В ролі Тараса Бульби («Тарас Бульба» М. Лисенка).

ДИФЕРЕНЦІАЛ ВСЕСВІТУ

Подальший вчинок Ліра відомий — він зрікається Корделі; вона вийдає за межі батьківщини у супроводі мужа, короля Франції, якому сподобалася її відповідь. І він узав Корделію без посагу. Тут виникає образ Марії Стюарт, котра дійсно була дружиною французького короля, котра повернулася згодом (без мужа) до Шотландії, котра вважала англійську королеву своєю сестрою і своїм ворогом. У боротьбі з Єлизаветою Тюдор загинула Марія Стюарт... Так само гине й Корделія.

Жан Мельников створює зі свого Ліра якесь особливе галактичне тіло. Це тіло має короткий контакт з іншими діючими персонажами і лише для того, щоб після спілкування перейти в другу якісну форму. Традиційне мислення, що Блазень є дзеркальний відбиток короля Ліра за часів його гірких мандрів — відсутнє. Актор Мельников як особистість не потребує цього. Коли він, тобто король Лір, серед лісових хащів під дощем знаходить знепритомлену дівчинку, то кризь його ставлення до неї глядач усвідомлює всю велич батьківської любові до своїх Дочок. Він залишається справжнім королем «до самих кончиків ногтей» серед різноманітного людства, опісля важких випробувань. Жан Мельников малює людську породу свого образу так вірогідно, що глядачам немає сумніву стосовно того, що король Лір далекий пращур актора. Квітковий віночок, який Лірові, мов дурнікові, одягають, сміючись, убогі

мандрівники, актор Мельников знімає з голови, розглядає й шанобливо одягає як корону. Та цей віночок і є коштовною короною філософа, у стані якої в цей момент перебуває Лір.

Борис Пастернак у своєму перекладі «Короля Ліра» вкладає до вуст головної діючої особи такі слова:

— ... Мы плакали, пришедши в мир
На это представление с шутами.
— Какая шляпа славная. — Вот мысль!
Сто коням в войлок заматать копыта:
И — на зятя! Врасплох!

И резать, бить
Без сожаленья! Бить без сожаленья!..
Жан Мельников декларує іншу тезу. Коли його Лір зустрічає осліпленого графа Глостера разом із сином Едгаром, він говорить:
— Мы плакали, пришедши в мир
На это представление с шутами...
Зато уйдем с улыбкой на устах —
Вот мысль какая!

Наївний Лір Мельникова ще не знає, що його чекає попереду — адже з Франції до Лувру припливли загони солдатів, щоб повернути королю владу. І хоча Лір вже не жадає битви, вона відбувається, і він отримує замість корони мертву Молодшу дочку. Дві інші — Гонерелья і Регана — знищили одна одну значно раніше... Реальна отрута і отрута умовна зробили свою справу. Але перелік перших вбивств слід вести від того моменту, коли гавкіт голодних собак, з якими вдовольнився Лір повертається з полювання до замку Старшої дочки, — раптом затишає... Значно пізніше Гонерелья

скаже про те, що на отрутах вона розуміється — це коли Регані стане недобре...

Жан Мельников, як режисер, розробляє у виставі надзвичайний за силою епізод: Едмонд підступно вбиває брата Едгара. У Шекспіра зло зазнає поразки — у двобої сили добра перемагають. У Мельникова все по-іншому. Едмонд говорить, що він жадає спокути свого гріха й хоче, вмираючи, зробити клинком знак, який зупинить вбивство Корделі. Довірливий Едгар подає братові клинок й говорить:

— Покажи!
А той встромляє лезо у самісіньке серце довірливої людини... З цього моменту починається бездоганний за постановкою епізод битви. І коли всі поляжуть на полі бою, з'являється старий Лір з мертвою Корделією на руках...

Р.С. Король Лір розповідає Глостеру оповідку про те, що один король пішов до річки купатися... В цей час злодій викрав його одяг, і він голілий змушений був прийти до свого замку. Там короля вже не визнали королем, бо він втратив коштовний одяг...

Актор Жан Мельников створив такий образ короля Ліра, який завжди залишається королем «до самих кончиків ногтей»! Цей образ Ліра є диференціалом Всесвіту, бо уособлює загальнолюдські природні риси, які розвиваються у відповідних історичних подіях.

Людмила ПУХА

бокого психологізму та виразності. Він був одним з тих, хто на початку дев'яностих років ХХ ст. розкривав перед здивованою Європою практично незнану для них велику вокальну культуру українського народу, репрезентував театр, який почав активно інтегруватися у світове музичне мистецтво і зараз посідає там досить помітне місце.

Партії, виконані протягом двох останніх десятиліть на київській сцені, засвідчують широту творчого діапазону провідного співака Національної опери, народного артиста України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, якої він був удостоєний у 1995 р. за виконання насамперед партій у класичному вітчизняному репертуарі.

З перших кроків на сцені митець ділив свій неординарний талант між оперною сценою і

камерним виконавством, даруючи любителям вокального мистецтва свої прекрасні інтерпретації українських народних пісень і арії з маловідомих класичних опер, романси.

Камерний репертуар Миколи Шопши багатий і різноманітний, налічує понад 500 творів і охоплює практично всі стилі та епохи світової музичної культури — від ораторіальних партій Генделя і до романсів ХХ ст. Він залишається незаспокоєним у творчому пошуку, долаючи все нові і нові вершини на безмежно високому оперному Олімпі.

Василь ТУРКЕВИЧ,
заслужений
діяч мистецтва
України